

DVORAZSEŽNOSTNA TIPOLOGIJA IZRAŽENEGA PREVZEMANJA (drTIP) – METODOLOŠKA OSNOVA ZA NOV PRISTOP K PREVZEMANJU (PRIMER MEDICINSKE TERMINOLOGIJE)

Prevzemanje v slovenščino lahko delimo na zakrito (kalkiranje) in izraženo prevzemanje. V članku je predstavljena dvorazsežnostna tipologija izraženega prevzemanja (drTIP), ki predvideva prilagajanje izraza iz jezika dajalca (glasovno, pisno) v eni razsežnosti in dodajanje prvin slovenskega jezika (slovničnih in/ali obrazilnih morfemov) v drugi. Ob drTIP je bil za olajšano razumevanje predstavljen grafični model v obliki šahovnice, tipologija pa je bila ovrednotena s primerjavo z glavnimi obstoječimi teorijami izraženega prevzemanja in pravopisnima priročnikoma – sedaj veljavnim *Slovenskim pravopisom* 2001 in predlogom za *Pravopis 8.0*. Med avtorji, ki so se ukvarjali s prevzemanjem, obstajajo velike razlike v rabi terminologije, povezane s prevzemanjem, in sicer tako na ravni termina kot na ravni pojma. Model drTIP zajema vse možnosti, ki jih predvidevajo predhodne tipologije, omogoči pa še natančnejšo analizo prevzetih izrazov. Predstavlja možno terminološko in metodološko podlago za nadaljnje raziskave prevzemanja v slovenščino iz tujih jezikov, poleg tega pa je grafični model uporaben za prikaz sprememb na ravni izraza pri diahroni in sinhroni analizi. Dodano je navodilo za oblikovanje kratkega zapisa, ki bo olajšal opis različnih možnosti izraženega prevzemanja. Model je bil ustvarjen tudi za pedagoške namene, saj je poleg večjega nabora možnosti lahko zaradi grafične zasnove in sistematičnosti bolj preprost za razumevanje, kot so obstoječe razvrstitve.

Ključne besede: prevzemanje, *Pravopis 8.0*, izraženo prevzemanje, metodologija, tujke

A Two-Dimensional Typology of Loanword Acquisition (drTIP) – a Methodological Basis for a Novel Approach to Borrowing (Using the Example of Medical Terminology)

The process of borrowing foreign words in Slovene can be divided into disguised (calque) and expressed lexical borrowing (loanwords). This paper presents a two-dimensional model of expressed lexical borrowing (drTIP), which involves the adaptation of the expression from the donor language (phonological adaptation, transliteration) in one dimension, and the addition of elements of the Slovene language (grammatical, formative morphemes) in the other. A graphical model was presented alongside drTIP to facilitate understanding. Moreover, the typology was evaluated by comparing the main existing theories of expressed lexical borrowing and two orthographic manuals – the currently valid 2001

Slovenski pravopis and the proposal for *Pravopis 8.0*. Significant differences exist in the use of terminology among authors who have researched lexical borrowing, both at the level of the term and at the level of the concept. drTIP covers all the possibilities provided by the previous typologies, and allows for an even more detailed analysis of the borrowed words. It also provides a terminological and methodological basis for further research of loanwords from foreign languages in Slovene. Furthermore, the graphical model is useful for showing changes at the level of the term in diachronic and synchronic linguistic analysis. It has also been created for pedagogical purposes, since the graphical design may make the typology of loanwords easier to understand than the existing classifications.

Keywords: borrowing foreign words, *Pravopis 8.0*, loanwords, methodology, borrowings

1 Uvod

Noben jezik v današnjem svetu ni samozadosten, ampak se na mejah bogati tudi z drugimi jeziki. Čeprav je prevzemanje danes močno prisotno tudi v splošnem jeziku, je toliko bolj očitno v strokovnem, saj so strokovnjaki in znanstveniki nenehno v stiku s tujejezičnim svetom. Zato ni presenetljivo, da je najpogostejši terminotvorni postopek v slovenskem jeziku prevzemanje, običajno iz angleščine (Vintar 2008: 51). Ko tujejezični izrazi vstopijo v slovenski jezik, so podvrženi družbeno-jezikovnim silnicam, ki narekujejo njihovo strategijo prenosa v slovenski jezik. Čeprav se je z analizo teh teženj, ki narekujejo življenje prevzete besede v slovenskem jeziku, ukvarjalo že več raziskav, pa so si med seboj zelo različne glede tega, kako so poskušale povzeti vzorce prevzemanja v slovenščini, poleg tega pa pogosto uporabljajo tudi različno terminologijo. Negotovost v sistematični obravnavi prevzetih besed in terminologiji, povezani s prevzemanjem, je tako lahko pomemben izziv tudi za strokovnojezikovne in pravopisne priročnike (Snoj 2006: 719–725; Vidovič Muha 2013: 25; Pogačnik 2003: 25–48).

2 Namen in metodologija

Čeprav je uporabna tudi za splošni jezik, je predstavljena tipologija izraženega prevzemanja prvotno nastala zaradi velikega števila prevzetih terminov, s katerimi se soočamo pisci znanstvenih besedil in uredniki znanstvenih revij. Predvsem v strokovnem jeziku je prevzetih terminov lahko več kot le nekaj na prispevek, pri izvirnem raziskovalnem delu pa mora avtor (velikokrat tudi s pomočjo urednika) ob uporabi terminoloških načel sprejeti terminološko odločitev, kateri termin se mu zdi najbolj ustrezen za rabo v slovenskem strokovnem jeziku. To velikokrat ni preprosto, saj je že za odločitev o posameznem terminu potrebno zelo obširno strokovno znanje in obenem tudi poznavanje slovenskega jezika, na kar kažejo tudi odgovori v Terminološki svetovalnici in posamezni prispevki, ki podrobneje osvetlijo katero od terminoloških zadreg (Žagar Karer 2018; Žagar Karer in Ledinšek 2021; Jurša Potocco in Plevnik 2023; Tonin, 2023). Tega z vidika jezikovnosistemskega terminološkega načela ne olajša raznovrstnost jezikoslovne obravnave prevzetih terminov, ki pa kljub zapletenosti ne zaobjame vseh možnosti, s katerimi se strokovnjaki soočamo pri strokovnem pisanju ali uredniškem delu.

V tem prispevku se bomo podrobneje osredotočili predvsem na sinhroni vidik izraženega prevzemanja¹ oziroma na izdelavo grafičnega modela, ki bo na ilustrativen način osvetlil jezikovne možnosti, ki jih izraženo prevzemanje v našem jeziku ponuja, pri čemer bomo izhajali iz osnovnih teoretičnih glasoslovnih, besedotvornih in skladenjskih lastnosti slovenskega jezika. Tipologija je bila že uporabljena za izobraževanje urednikov medicinske znanstvene revije *Medicinski razgledi*.

Omeniti je treba, da namen tega prispevka ni podrobno raziskati, kakšna je zastopanost vsake od možnosti v predstavljenem modelu ali kakšno je diahrono ozadje procesov, ki vodijo do predstavljenih jezikovnih možnosti. Namen predstavljenega modela izraženega prevzemanja je, da metodološko podpre, tipologizira ter olajša razumevanje pojavov, povezanih z izraženim prevzemanjem, in jim poda okvir, ki je lahko podlaga za nadaljnje raziskovanje tega področja. Čeprav je bila tipologija prvotno izdelana za potrebe analize prevzemanja v strokovnem jeziku, je uporabna tudi v splošnem jeziku, temu pa je prilagojena tudi v prispevku uporabljena terminologija.

Izraženo prevzemanje smo sprva terminološko opredelili in ga nato umestili v obstoječo teorijo o prevzemanju v slovenski jezik. Nato smo predstavili razvito dvorazsežnostno tipologijo izraženega prevzemanja (drTIP), osnovno terminologijo, povezano z njo, podkrepili pa smo jo s primeri iz slovenske medicinske terminologije. Model drTIP temelji na sinhroni analizi izrazne strani, torej na prilagoditvi izrazne ravni morfema, besede (termina), kratice (kratičnega termina) ali stalne besedne zveze (večbesednega termina) slovenskemu jeziku in neposredno ne zajema diahronega pristopa k jeziku. Da bi preverili, ali model zajema tudi vse jezikovne možnosti, ki jih predstavljajo predhodne tipologije, smo ga primerjali z njimi in tako ovrednotili njegovo uporabnost.

Pregledali smo že obstoječe relevantne tipologije izraženega prevzemanja in jih primerjali z drTIP. Pregledane so bile tipologije, ki jih eksplicitno ali implicitno uporabljajo:

1. *Slovenski pravopis* 2001 (Toporišič 2001: 22–29),
2. A. Vidovič Muha v prispevkih in drugi izdaji *Slovenskega leksikalnega pomenoslovja* (Vidovič Muha 2007, Vidovič Muha 2013: 23–25),
3. N. Logar v prispevkih (Logar 2001, Logar 2005),
4. L. Bokal za opis stopenj prevzetosti (Bokal 1998),
5. *Pravopis 8.0* v predlogu poglavja o prevzetih besedah in besednih zvezah.

Za izbiro teh tipologij smo se odločili na podlagi pregleda literature, pri čemer so izbrane tipologije pogosto uporabljene v metodologiji drugih raziskovalnih prispevkov s področja slovenskega jezika, poleg tega pa se dotikajo tudi izraženega prevzemanja in ne le zakritega prevzemanja (pomenskega kalkiranja). Med seboj so različne, saj so njihovi avtorji vsak s svojega zornega kota predstavili izraženo

¹ Definicijo in opis izraženega prevzemanja ter zakritega prevzemanja (pomenskega kalkiranja) podrobneje predstavljamo v poglavju 3 in poglavju 4.

prevzemanje – to pa omogoči bolj smiselno primerjavo. Čeprav se v literaturi namreč pojavljajo tudi drugačne razvrstitve in obravnave prevzetih besed v slovenščino, so v večini pogledov podobne naštetim tipologijam ali pa se nanje sklicujejo in tako ne predstavljajo novih možnosti za vrednotenje.

Navedli smo tudi nekatere možnosti za raziskovanje, ki jih ponuja in odkriva predstavljen tipologija.

3 Prevzemanje v slovenski jezik

V tem prispevku se različnim definicijam in splošnim tipologijam prevzemanja ne posvečamo podrobno, ampak jih bomo osvetlili le do te mere, da bomo mednje lahko umestili tudi drTIP. V slovenskem jezikoslovju se je sicer razvilo več definicij prevzemanja, o tej temi pa je pisal že p. S. Škrabec (1994: 123–124).²

Pri umestitvi izraženega prevzemanja in njegovi definiciji je bila upoštevana prilagojena tipologija A. Vidovič Muhe (2013: 23–25), predstavljena v Tonin (2021) in Tonin (2022). Po njej prevzemanje delimo na zakrito prevzemanje (kalkiranje) in izraženo prevzemanje³. Do obeh vrst prevzemanja lahko pride na ravni morfema, besede (termina), kratice (kratičnega termina) ali stalne besedne zveze (večbesednega termina). V tem prispevku zakritega prevzemanja sicer ne bomo podrobneje obravnavali, lahko pa ga definiramo kot terminotvorni postopek, ki izrablja vsebinske lastnosti pojma, ki jih izpostavi termin v tujem jeziku, in poišče ustrezen terminotvorni postopek v lastnem jeziku, da nastane termin, ki je izvornemu podoben po vsebinskih lastnostih pojma, ki jih izpostavlja, ali/in po terminotvornem postopku (Tonin 2021; Tonin 2022). To lahko pokažemo na primeru angl. *cardiovascular*, ki ga zakrito po delih prevzamemo kot *srčno-žilni*. Pri tem v slovenščini upoštevamo vsebinske lastnosti, ki jih izpostavlja prvotni, angleški termin (poenostavljeno *srce* in *žile*), obenem pa uporabimo lasten terminotvorni postopek (tvorimo priredno pridevniško zloženko, ki jo zapisujemo z vezajem in v določni obliki – ter ne npr. *srčnožilen*).

Pri prevzemanju ločimo jezik dajalec in jezik prejemnik, nekatere tipologije pa so tako delile prevzemanje tudi na tistega iz klasičnih jezikov (latinščine, grščine), globalnih jezikov (npr. angleščine, francoščine) in sosednjih jezikov (pri nas npr. nemščine ali italijanščine), pri čemer ima to pomembno vlogo tudi pri ocenjevanju

² Ta je sicer svetoval, naj se v slovenskem jeziku besede pišejo glede na njihov izgovor.

³ Čeprav nekateri avtorji raje uporabljajo termin *kalkiranje*, v prispevku za označitev tega pojma uporabljamo termin *zakrito prevzemanje*. Morda bi na prvi pogled poimenovanje *zakrito prevzemanje* sicer res lahko imelo konotacijo, a je termin že ustaljen v jezikoslovni teoriji (v prispevkih ga uporablja npr. A. Vidovič Muha). Poleg tega gre za večbesedni termin, ki je bil z lastnimi terminotvornimi postopki ustvarjen v slovenščini – drugače kot kalkiranje, ki je tvorjeno z izraženim prevzemanjem. Pomembno pa je tudi, da termin upošteva terminološko načelo vsebinske ustreznosti. *Zakrito prevzemanje* je namreč smiselno par *izraženemu prevzemanju*, saj ga od slednjega ločuje prav izguba »sledi« o prevzetosti.

jezikovnokulturne ustreznosti prevzete besede. Ta je dodatno pomembna predvsem pri izraženem prevzemanju, pri katerem tudi na izrazni ravni lahko občutimo vpliv drugega jezika.

4 Izraženo prevzemanje

Izraženo prevzemanje glede na drTIP opredelimo kot postopek, pri katerem izvorno poimenovanje (npr. angl. *lactoferrin*) prilagajamo slovenščini v dveh oseh – prilagajamo izvorni izrazni del iz jezika dajalca (npr. pisno v *laktoferin*) in/ali mu dodajamo prvine slovenskega jezika (slovnične in obrazilne morfeme, npr. *laktoferinski*) (Tonin 2021; Tonin 2022). V prispevku se osredotočimo predvsem na občna imena in neponimske termine, čeprav so tudi slednji pomembni tako v splošnem kot strokovnem jeziku – analiziramo pa jih lahko podobno kot drugo besedje.

5 Dvorazsežnostna tipologija izraženega prevzemanja (drTIP)

Model drTIP opisuje prevzemanje izrazne podobe morfema, besede (termina), kratice (kratičnega termina) in besedne zveze (večbesednega termina), pri čemer njihovo prilagajanje slovenskemu jeziku obravnava s sinhronega vidika. Model ima obliko šahovnice,⁴ ob tem ločuje dve osi, razsežnosti – **prilagajanje izvornega dela iz jezika dajalca in dodajanje prvin slovenskega jezika (slovničnih in obrazilnih morfemov)**. Proces je prikazan tudi na shemi 1. Izraz se lahko prilagodi v eni ali drugi osi, pogosto pa tudi v obeh hkrati, kar ustvarja množico možnih kombinacij (podobno kot lahko vsaki figuri na šahovnici določimo njeno mesto). Za vzorčni izraz smo izbrali termin *laktoferin*⁵ (beljakovina, ki veže železove ione), saj lahko na tem primeru pokažemo vse možne oblike prilagajanja. Ni namreč nujno, da so za vsak termin mogoče vse predstavljene možnosti, sploh pa ne, da se bodo vse mogoče možnosti pojavile tudi v rabi.

Na shemi 1 je zgoraj prikazana prva razsežnost – prilagajanje izrazne podobe iz jezika dajalca (glasovno ali pisno); levo pa druga razsežnost – prilagajanje z dodajanjem prvin slovenskega jezika (slovničnih ali obrazilnih morfemov). Vsako od polj predstavlja mogočo realizacijo izraza v besedilu, lastnosti polj pa narekuje legenda na vrhu (prilagajanje izrazne podobe iz jezika dajalca) in ob strani (dodajanje morfemov slovenskega jezika). Oznake (1N, 1G, 1P, 2B, 2O, 2N, 2OB) so razložene v poglavju 5.3.

⁴ Šahovnica je mreža, ki jo opredeljuje osem vodoravno nanizanih polj oziroma vrst in osem navpičnih nizov polj oziroma linij. Vsaka linija in vrsta imata svojo oznako, vrste so označene s črkami od A do H, linije pa s številkami od 1 do 8. Model drTIP je bolj preprost, vrste pri njem predstavljajo razsežnost »prilagajanje izvornega dela iz jezika dajalca«, linije pa »dodajanje morfemov slovenskega jezika«. Tudi zapis za možnost realizacije vsakega prevzetega izraza, ki ga opisujemo v podpoglavju 5.3, je podoben zapisu v šahovski terminologiji.

⁵ Termin *laktoferin* sta sicer leta 1961 skovala francoska avtorja in se je prvič pojavil v francoskem znanstvenem besedilu, a se leksemsko in besedotvorno naslanja na latinščino (lat. *lac* – mleko in lat. *ferrum* – železo) (Blanc in Isliker 1961).

		1. Izrazna podoba (morfemi, besede, kratice ali stalne besedne zveze) jezika dajalca		
		Ohranjena izrazna podoba iz jezika dajalca (1N)*	Glasovna prilagoditev (1G)	Pisna prilagoditev (1P)
2. Dodajanje morfemov slovenskega jezika (slovnčnih in/ali obrazilnih)	Neprilagojeno (2N)	lactoferrin	/laktɔfɛˈrin/	laktoferin ↓
	Oblikoslovno prilagajanje (2O)	$\begin{matrix} -\emptyset/-a \\ \swarrow \\ \text{rod. lactoferrina} \end{matrix}$	$\begin{matrix} -\emptyset/-a \\ \swarrow \\ \text{rod. /laktɔfɛˈrina/} \end{matrix}$	$\begin{matrix} -\emptyset/-a \\ \swarrow \\ \text{rod. laktoferina} \end{matrix}$
	Besedotvorno prilagajanje (2B)	$\begin{matrix} \text{obrazilo anti-} \\ \swarrow \\ \text{antilactoferrin protitelo} \end{matrix}$	$\begin{matrix} \text{obrazilo anti-} \\ \swarrow \\ \text{'antilaktɔfɛˈrin/ protitelo} \end{matrix}$	$\begin{matrix} \text{obrazilo anti-} \\ \swarrow \\ \text{antilaktoferin protitelo} \end{matrix}$
	Oblikoslovno in besedotvorno prilagajanje (2OB)	$\begin{matrix} \text{obrazilo -ski} \\ \swarrow \\ \text{lactoferrinski/-ega} \\ \text{obrazilo pred-} \quad -\emptyset/-a \\ \swarrow \quad \swarrow \\ \text{predlactoferrina} \end{matrix}$	$\begin{matrix} \text{obrazilo -ski} \\ \swarrow \\ \text{/laktɔfɛˈrinski/-ega/} \\ \text{obrazilo pred-} \quad -\emptyset/-a \\ \swarrow \quad \swarrow \\ \text{'pˈredlaktɔfɛˈrina/} \end{matrix}$	$\begin{matrix} \text{obrazilo -ski} \\ \swarrow \\ \text{laktoferinski/-ega} \\ \text{obrazilo pred-} \quad -\emptyset/-a \\ \swarrow \quad \swarrow \\ \text{predlaktoferina} \end{matrix}$

Shema 1: Dvorangezna tipologija izraženega prevzemanja (drTIP) ima obliko šahovnice z dvema razsežnostma, kar ponazarja tudi obarvanost polj.

Prvo polje na shemi 1 levo zgoraj (*lactoferrin*) tako sodi v stolpec *ohranjena izrazna podoba iz jezika dajalca* (ni npr. pisno prilagojen v *laktoferin*), kar bi označili z 1N, obenem pa tudi v vrstico *neprilagojeno* v drugi razsežnosti (*lactoferrin* v besedilu ni sklanjjan, obenem tudi nima dodanih slovenskih obrazilnih morfemov), kar bi označili z 2N. Skupna oznaka tega polja je tako 1N2N. Črne puščice označujejo najpogostejše preskoke iz zelo redko realiziranih polj za ta omenjeni termin. Npr. črna puščica desno zgoraj nakazuje, da slovenski pisec skorajda ne uporablja pisno prilagojene oblike *laktoferin*, ki bi bila obenem tudi oblikoslovno neprilagojena – skoraj praviloma tako obliko prilagodimo, in sicer jo v besedilu sklanjamo (ji dodamo slovnčne morfeve). Na ta način oblika v besedilu skoraj vedno »preskoči« iz zgornjega v spodnje polje (iz nesklanjane pisno prilagojene oblike v sklanjano obliko). Kot omenjeno, pa je nujno, da se zavedamo, da drTIP le predstavi vse mogoče predstavljene možnosti za realizacijo v besedilu, a ob tem

ni nujno, da se bodo vse mogoče možnosti pojavile tudi v rabi. Tako črne puščice, navedene pri tem terminu, **niso univerzalne**. Če bi v tabelo vnesli kratični termin, bi bila oblika, ki se ne pregiba oziroma oblikoslovno prilagaja ter je obenem lahko pisno prilagojena, precej pogostejša – kratični termini ne bi samodejno »preskočili« iz polja desno zgoraj v spodnje polje. Različni izrazi in vrste izrazov (podobno kot veljajo pravila za šahovske figure) so v rabi različno realizirani v različnih poljih, obenem pa različno pogosto »preskakujejo« le v nekatera druga polja. Model predstavlja vse *možne* realizacije izraženega prevzemanja v besedilu, osnovan pa je tako, da lahko sledimo stopnji prilagojenosti prevzetega izraza v slovenski jezik, če si zamislimo diagonalo od levo zgoraj do desno spodaj.

5.1 Prilagajanje tujejezičnega dela iz jezika dajalca

Tujejezično izrazno podobo, ki jo želimo prevzeti iz tujega jezika, lahko prilagodimo slovenskemu jeziku, pri čemer **ločimo glasovno** (angl. /laktəʊ'ferɪn/ → sln. /laktəfə'rin/) **in pisno prilagajanje** (lat. *lactoferrin* → sln. *laktoferin*). Ob pisni prilagoditvi se običajno zgodi tudi glasovna. Tako lahko na ravni prilagojenosti tujejezične izrazne podobe morfeme, besede in besedne zveze ločimo na pisno in/ali glasovno prilagojene ali neprilagojene.

Nekateri avtorji sicer ne govorijo o pisni prilagoditvi, ampak o prečrkovanju (čeprav v nekaterih primerih ne gre za menjavo *ena črka tujejezičnega dela* → *ustrezna slovenska črka*). *Slovenski pravopis* 2001 sicer za pisno prilagoditev uporablja termin *slovenjenje*, za prilagoditev v izgovoru, oblikoslovju in skladenjski rabi pa termin *podomačevanje*,⁶ predlog *Pravopisa* 8.0 pa že ločuje *pisno* in *glasovno podomačene* ter *pisno* in *glasovno nepodomačene besede*.

S pravili in sistemskim urejanjem glasovne in pisne prilagoditve slovenščini se je ukvarjalo že več različnih priročnikov, mdr. tudi pravopisni. Večina se jih osredotoča predvsem na pisno prilagajanje, prečrkovanje, manj natančno pa tudi na glasovno prilagoditev. Pravil za glasovno in pisno prilagoditev se dotikata tudi oba pregledana pravopisa. V predlogu *Pravopisa* 8.0 je tematika opisana podrobneje in prilagojeno vsakemu jeziku dajalcu.

Predlog *Pravopisa* 8.0 sicer omenja, da obstajajo dejavniki, ki vplivajo na to, ali se bo občno poimenovanje prilagodilo slovenskemu jeziku. Neprilagojena tako pogostejše ostajajo poimenovanja, ki jih zaradi glasovnih, naglasnih ali pisnih posebnosti jezika dajalca težje prilagodimo (kot primer navaja angl. *underground* in *mainstream*) ali pa poimenovanja, ki so zaznamovana s posebnimi družbenimi okoliščinami (občna imena v strokah in športnih disciplinah).

⁶ Verjetno na to, da terminov sicer ne navaja tako strogo glede na raven prilagajanja kaže, da pri opisu tujk nato navaja, da so deloma govorno in oblikoslovno *poslovenjene*. Podobno tudi glede naglasa pri poglavju o prečrkovanju. Zato lahko sklepamo, da sta termina *podomačevanje* in *slovenjenje* rabljena le opisno in pomenita prilagoditev besede slovenščini v najširšem pomenu.

5.2 Dodajanje prvin slovenskega jezika

Osnovno izrazno podobo iz jezika dajalca v tej razsežnosti lahko oblikoslovno ali besedotvorno prilagodimo s tem, da ji dodajamo prvine slovenskega jezika. Kot oblikoslovno prevzemanje razumemo dodajanje slovničnih morfemov slovenskega jezika kot besedotvorno pa dodajanje obrazil. Oblikoslovno in besedotvorno prilagajanje lahko potekata na tujejezični izrazni podobi, ki je v prvi razsežnosti neprilagojena (*lactoferrin* → *lactoferrinski*) ali pa prilagojena (*laktoferin* → *laktoferinski*). To nam ponudi več različnih možnosti. Osnovo iz jezika dajalca tako lahko pustimo besedotvorno in oblikoslovno neprilagojeno (citatna raba angl. *lactoferrin*) ali pa jo oblikoslovno (rod. *lactoferrina* ali *laktoferina*), besedotvorno (*antilactoferrin protitelo* ali *antilaktoferin protitelo*) ali oblikoslovno in besedotvorno (*lactoferrinski* oziroma *predlactoferrin* in *laktoferinski* oziroma *predlaktoferin*)⁷ prilagodimo.⁸

Opozoriti je treba, da se pri dodajanju slovenskih priponskih obrazil besede nujno tudi oblikoslovno prilagodijo, zato lahko besedotvorno prilagojena in obenem oblikoslovno neprilagojena poimenovanja obstajajo le z nepriponskim obrazilom (*antilactoferrin protitelo* ali *antilaktoferin protitelo*).⁹ Poleg tega je manj verjetno, da se bo osnova hkrati sočasno glasovno ali pisno prilagodila, obenem pa ostala besedotvorno in oblikoslovno neprilagojena. Te možnosti ne predvideva tudi večina pregledanih tipologij.

5.3 Zapis kategorije v drTIP

Ker je model drTIP zasnovan kot šahovnica, lahko tudi za opis možnih realizacij prevzetega izraza uporabimo podobno metodo, kot se uporablja pri šahu. Zapis je sestavljen iz dveh delov, ki ponazarjata dve razsežnosti drTIP, oba dela pa ločita številki (1 in 2). V prvi razsežnosti oziroma prilagajanju izvirnega izraza jezika dajalca ločimo neprilagojenost (1N), glasovno prilagoditev (1G), pisno prilagoditev (1P) in sočasno glasovno ter pisno prilagoditev (1GP). V drugi razsežnosti oziroma pri dodajanju prvin slovenskega jezika pa ločujemo neprilagojenost (2N), oblikoslovno prilagoditev (2O), besedotvorno prilagoditev (2B) in sočasno oblikoslovno ter besedotvorno prilagoditev (2OB). Na primeru *laktoferinski* je bila tako v prvi razsežnosti izpeljana tako glasovna kot pisna prilagoditev (1GP), v drugi pa tako oblikoslovna kot besedotvorna prilagoditev (2OB). Umestitev termina *laktoferinski* v model tako lahko ponazorimo z zapisom 1GP2OB. Ob tem je treba opozoriti, da je lahko, če gre za besedo ali besedno zvezo, izraz v nekaterih

⁷ Vse prikazane tvorjene oblike so se pojavile tudi v vsaj eni izmed medicinskih znanstvenih revij. Izjema je oblika *predlaktoferin* oz. *predlactoferrin*, ki je bila pri tem terminu umetno ustvarjena za celostno ponazoritev.

⁸ Predstavljamo vse mogoče možnosti, ki jih kaže tudi raba, do teh možnosti pa se podrobneje opredelimo v poglavju 8.

⁹ Ob tem bi sicer vseeno lahko trdili, da gre za nesklonljivi levi prilastek, a bi običajno takega prilagodili s pripono, torej *antilactoferrinsko protitelo* oz. *antilaktoferinsko protitelo*.

morfemih neprilagojen (npr. pisno). Takrat lahko zapis dopolnimo z delno prilagoditvijo (d). Termin *laktoferrinski* je glasovno lahko prilagojen, pisno pa je le delno prilagojen (v prvem morfemu). Prav tako je prilagojen oblikoslovno in besedotvorno, ker je bila izrazni podobi jezika dajalca dodana slovenska pripona. Zapis za termin *laktoferrinski* bi bil torej 1GdP2OB. Podobno lahko umestitev v model zapišemo tudi pri stalnih besednih zvezah oziroma večbesednih terminih.

6 Obstoječe tipologije izraženega prevzemanja

Obstaja več različnih klasifikacij prevzetih poimenovanj. Nekatere prevzete izraze obravnavajo sinhrono (delitev na izraženo in zakrito prevzemanje itd.), druge diahrono (prikaz procesa prevzemanja po stopnjah od citatnega prepisa iz prvotnega jezika do prilagajanja v govoru in zapisu ter tvorjenju novih tvorjenk). Čeprav so jih tvorili različni avtorji z različnimi nameni in za različne jezikovne kontekste (strokovni ali splošni jezik), so tipologije med seboj na več mestih prekrivne. V nadaljevanju je predstavljenih nekaj teorij, ki opisujejo izraženo prevzemanje v slovenščino, ob analizi predstavljenih tipologij pa je bil ovrednoten tudi drTIP.

L. Bokal (1998: 149–150) ločuje prevzete besede iz klasičnih jezikov (grščine in latinščine) ter besede iz sodobnih jezikov. Ob prevzemanju iz drugih sodobnih jezikov je predstavila diahroni model prevzemanja, ki naj bi se odvijalo stopenjsko. Sprva naj bi se prevzeta beseda citatno pojavila v slovenskem jeziku, nato pa se govorno prilagodila. Po govornem prilagajanju naj bi se prilagodila tudi pisno (in sicer črkovno in pravopisno), nato pa v slovenščini tvorila nove besede z dodajanjem obrazil slovenskega jezika. Kot najbolj produktivne besedotvorne postopke avtorica omenja izpeljavo, poleg nje pa tudi sestavljanje, zlaganje in sklapljanje. Če beseda preide tudi v nestrokovno javnost, se še pogosteje lahko pojavijo tudi slovenske sopomenke, ki tako soobstajajo v rabi. Sčasoma (ne vedno) lahko izraženo prevzeti izraz opustimo, namesto njega pa se ustali katera od sopomenk. Avtorica sicer opozarja, da je tako zaporedje stopenj idealni model procesa – besede lahko katero izmed stopenj preskočijo ali pa se na eni izmed njih ustavijo. Poudarja tudi, da je najbolje, da se domača sopomenka pojavi čim bolj zgodaj v tem razvoju.

Delitev A. Vidovič Muhe (2013: 23–25) upošteva možnost glasovne, črkovne, oblikoslovne in besedotvorne prilagoditve, izraženo prevzemanje pa deli na citatnost, polcitatnost in sistemsko prevzetost. Citatnost opredeli podobno kot ostale tipologije, torej kot celovito ohranjenost izraza jezika dajalca v jeziku prejemnika, polcitatnost pa kot predvsem črkovno (lahko tudi glasovno) ohranjenost jezika dajalca v jeziku prejemniku, pri čemer se izrazu dodajo oblikoslovni ali besedotvorni morfemi jezika prejemnika. Pri sistemski prevzetosti pa so izrazi že prevzeti v formalni (tudi glasovno-črkovni) sistem jezika prejemnika. Tipologija tako ne predvideva izolirane glasovne prilagoditve izraza. Poleg tega pa besedotvorno prilagajanje predvideva le pri glasovno-črkovno prilagojenih izrazih, ne predvideva

pa ga pri v tej razsežnosti neprilagojenih izrazih, čeprav na to, da obstajajo, kaže tudi raba. Tako to tipologijo nadgrajuje že predlog *Pravopisa 8.0*, ki tudi pri pisno nepodomačenih besedah predvideva možnost oblikoslovne in besedotvorne prilagojenosti.

N. Logar (2001, 2005) prevzetost deli na štiri ravni, pri čemer opozori, da so lahko pri ravneh od citatne prevzetosti dalje izrazi sicer podomačeni ali pa nepodomačeni – čeprav pojma ne definira, lahko iz primera razberemo, da je s podomačenostjo verjetno mišljeno črkovno oziroma glasovno prilagajanje. Sicer ločuje citatnost (beseda ohrani lastnosti jezika dajalca), oblikoslovno prevzetost (izraz se tudi sklanja), sočasno oblikoslovno in besedotvorno prevzetost (poleg sklanjanja pride tudi do nastanka tvorjenk iz prevzete besede) in kalkiranje, ki je znotraj naše tipologije obravnavano pod terminom *zakrito prevzemanje* in je popolnoma ločena kategorija na ravni, ki je vzporedna izraženemu prevzemanju. Tipologija že bolje deli izraženo prevzemanje, a izpušča glasovno prilagajanje, obenem pa tudi ne deli podrobneje oblikoslovnega ali besedotvornega prilagajanja.

Zgodnje izdaje pravopisov so se pri prevzemanju osredotočale le na tuja lastna imena. V pravopisu iz leta 1950 se je tudi prvič pojavila delitev na *izposojenke* in *tujke*, pri čemer so prve povezovali z nižjim slojem, druge pa z izobraženim slojem prebivalstva (Dragar 2007: 750).¹⁰ *Slovenski pravopis 2001* pri prevzemanju lastnih in občnih imen ločuje podomačevanje v »izgovoru, oblikoslovju in skladijski rabi«, pri pisnem prilagajanju pa »popolno in delno poslovenitev« (Toporišič 2001: 22). Pri občnih imenih (besedah in besednih zvezah) ločuje izposojenke (popolnoma poslovenjene besede) in tujke (deloma – npr. govorno in/ali oblikoslovno – poslovenjene občne besede), omenja pa tudi citatno obliko (zapis kot v jeziku dajalca). Tudi tujke, tuje besedne zveze in polcitatna lastna imena pa imajo lahko v nekaterih sklonih pisno citatno obliko (npr. im. *Shakespeare*). Besede, ki so z besedotvorjem nastale iz prevzetih, imenuje poldomače oziroma polprevzete besede, zanemarija pa podrobnejšo delitev besedotvorno ali govorno prilagojenih izrazov.

Predlog *Pravopisa 8.0* podobno kot zdajšnji *Slovenski pravopis 2001* sicer ločuje občna imena in lastna imena. Občna imena ločuje glede na pisno podomačenost, poglavja pa so deljena glede na razlikovanje na pisno podomačenost oziroma nepodomačenost. Omenja, da se s pisnim prilagajanjem lahko približujemo tudi izgovoru besed (*roast beef* → *rostbif*), kar omogoči razvoj dvojnic. Pri pisno

¹⁰ Termina *izposojenka* in *tujka* sta sicer v zgodovini slovenskega jezikoslovja nekoliko problematična, saj ne označujeta vedno istega pojma. Večina jezikoslovcev in priročnikov razen *Slovenskega pravopisa 2001* *tujko* razume kot besedo, ki je bila prevzeta iz tujega, nesosednjega jezika ali mrtvega jezika in se je izgovarjala pod vplivom tuje pisave; *izposojenke* pa kot besede, ki so bile v slovenski jezik prevzete iz narečja sosednjega jezika, kar se kaže v tem, da *izposojenka* lahko vsebuje nepredvidljive glasovne spremembe in narečne posebnosti jezika dajalca. V *Slovenskem pravopisu 2001* je delitev drugačna, in sicer sta termina utemeljena predvsem glede na raven prevzemanja na izrazni ravni (kot je opisano zgoraj), kar odstopa od jezikoslovne tradicije. Pregled delitve na *tujke* in *izposojenke* pri različnih avtorjih in priročnikih je podrobneje predstavljen v prispevku M. Snoja (2006).

podomačenih izrazih poudarja, da se lahko prevzetosti ne zavedamo več (*estetika, alergija, šampon*). *Pravopis 8.0* je od prejšnjih različen tudi v tem, da odsvetuje tvorjenke iz pisno neprilagojenih prevzetih izrazov, čeprav le pri posebnostih in ne eksplicitno, ampak s tem, da to nakaže v primeru: »Včasih v /procesu pi-snega prilagajanja/ nastajajo tudi neustaljene vmesne oblike oziroma tvorjenke, ki niso priporočene, npr. pizzerija namesto picerija.« Kot citatne definira le še prevzete besedne zveze in povedi, ki »jih uporabljamo v posebnih okoliščinah (npr. v znanstvenih in publicističnih besedilih)«, kot je navedeno v podpoglavju o nepodomačenih občnih poimenovanjih. S tem se brez utemeljitve nesmiselno odmakne od tradicije drugih tipologij, ki citatnih izrazov niso definirale glede na okolje, v katerem se pojavljajo, ampak predvsem glede na (ne)prevzetost izraza iz jezika dajalca. Čeprav so citatne besedne zveze in povedi navedene v podpoglavju o (pisno) nepodomačenih občnih poimenovanjih, je le iz primerov jasno, da je hkrati mišljeno, da niso bile prilagojene v drugi razsežnosti, torej oblikoslovno ali besedotvorno (*urbi et orbi; panta rhei*) – to lahko pri interpretaciji povzroča tudi nekaj zmede.

Pregledane tipologije večinoma sledijo linearnemu diahronemu načinu razumevanja prevzemanja besed, le redke pa predvidevajo bolj zapleteno razvejitev (npr. delitev na pisno podomačenost in pisno nepodomačenost). Kljub temu v nekaterih že lahko opazimo, da se avtorji zavedajo vseh možnih načinov prilagoditve izraza slovenskemu jeziku (pisno, govorno, oblikoslovno in besedotvorno prilagajanje), a ponujajo le nekatere vnaprej določene kombinacije teh možnosti, ne pa celovitega ali sistematično urejenega pogleda na obravnavano tematiko.

7 Ovrednotenje modela drTIP

Model drTIP smo ovrednotili tudi z grafično primerjavo (gl. shemo 2), pri čemer smo vsako od možnosti izbranih tipologij prikazali v šahovnici (vsako tipologijo s svojo zaporedno številko). Ta shema omogoča tudi pregled nad terminološkimi razlikami, in sicer tako na ravni pojma kot terminov. V shemi smo uporabili jezikoslovne termine, ki so bili uporabljeni v prvotnih razdelitvah, vsako od kategorij vsake izmed tipologij pa smo razvrstili v polja našega modela drTIP (največkrat je ena kategorija drugih tipologij zasedla več polj v modelu drTIP – opis kategorije tako ni natančno ločeval med posameznimi polji, kot sicer ločuje drTIP). Metodološka težava, na katero smo naleteli pri umeščanju že obstoječih tipoloških razredov prevzetih besed, je, da je razvrstitev lahko tudi precej subjektivna, saj tipologije posameznih kategorij pogosto ne opisujejo zelo natančno, njihove meje pa so deloma prepuščene interpretaciji. Včasih je to, kaj je avtor mislil z opisom kategorije, razvidno le iz primera. Taka mesta smo označili z vprašajem. Pomembna so predvsem, ker predstavljajo težavo, sploh če se pojavljajo v pravopisnih priročnikih.

		1. Izrazna podoba (morfemi, besede ali stalne besedne zveze) jezika dajalca		
		Ohranjena podoba iz jezika dajalca (1N)*	Glasovna prilagoditev (1G)	Pisna prilagoditev (1P)
2. Dodajanje morfemov slovenskega jezika	Nepriprilagojeno (2N)	1. citatna oblika	1. tujke / polcitatna lastna imena	
		2. citatnost		
		3. citatnost	3. citatnost?	
		4. citatni pojav	4. govorno prilagajanje	4. pisno prilagajanje?
		5. nepodomačeni zapis – citatne?	5. nepodomačeni zapis	5. pisno podomačeni zapis?
	Oblikoslovno prevzemanje (2O)	1. tujke / polcitatna lastna	1. tujke / polcitatna lastna	1. izposojenke / podomačena lastna
		2. polcitatnost	2. polcitatnost?	2. sistemska prevzetost
		3. oblikoslovna prevzetost	3. oblikoslovna prevzetost?	3. oblikoslovna prevzetost?
		4. pisno prilagajanje?	4. pisno prilagajanje?	4. pisno prilagajanje?
		5. nepodomačeni zapis	5. nepodomačeni zapis	5. pisno podomačeni zapis
	Besedotvorno in oblikoslovno prevzemanje (2OB)	1. poldomače/polprevzete	1. poldomače/polprevzete	1. poldomače/polprevzete
		2. polcitatnost	2. polcitatnost?	2. sistemska prevzetost?
		3. besedotvorna in oblikoslovna prevzetost	3. besedotvorna in oblikoslovna prevzetost	3. besedotvorna in oblikoslovna prevzetost
		4. pojav besedne družine prevzete besede z obrazili slovenskega jezika	4. pojav besedne družine prevzete besede z obrazili slovenskega jezika	4. pojav besedne družine prevzete besede z obrazili slovenskega jezika
		5. nepodomačeni zapis	5. nepodomačeni zapis	5. pisno podomačeni zapis

Shema 2: Vrednotenje modela drTIP s predhodnimi tipologijami izraženega prevzemanja. Vsak termin (npr. *citatna oblika*, *citatnost*, *citatni pojav*) je zapisana tako, kot so jo zapisali avtorji tipologije. Vsaka od pregledanih tipologij (glej zgoraj) je za večjo preglednost označena z zaporedno številko (od 1. do 5. – 1. *Slovenski pravopis* 2001, 2. tipologija A. Vidovič Muhe, 3. tipologija N. Logar, 4. tipologija L. Bokali, 5. *Pravopis* 8.0.).

Primer: *Slovenski pravopis* 2001 je označen s številko 1. *Tujke* se npr. uvrščajo v več razdelkov modela, saj njihova opredelitev v *Slovenskem pravopisu* opisuje razdelitev prevzemanja manj natančno od modela drTIP. Tako tujke zajemajo možnosti, ki bi jih glede na drTIP označili kot 1G2N, 1G2O in 1N2O. Razvidno je, da med tipologijami obstajajo terminološke razlike, in sicer tako na ravni termina kot pojma. Polja v šahovnici modela so ločena z debelejšimi črtami, poleg tega pa so sivo ali belo obarvana za večjo nazornost. Označili smo tudi mesta, ki jih razdelitve ne predvidevajo (s črno barvo) – *Slovenski pravopis* 2001 npr. ne predvideva 1P2N. Mesta, kjer glede na definicijo kategorije v izvorni tipologiji ni jasno, kakšne so meje kategorije, smo označili z vprašajem (?). Za razlago oznak gl. podpoglavje 5.3 o zapisu možnosti v modelu drTIP.

Ustvarjeni model drTIP predvideva vse jezikovne možnosti, ki jih na ravni izraza predvidevajo že predhodne tipologije, pri čemer kategorije teh razdeli bolj natančno kot obstoječe tipologije, opisuje pa tudi nekatere jezikovne možnosti, ki jih

te spregledajo. Tudi meje kategorij so bolj jasno definirane in omogočajo točnejšo klasifikacijo izraženo prevzetih izrazov. Ob pregledu sicer lahko ugotovimo, da so si razdelitve med seboj najbolj enotne v tem, kaj predstavlja citatno prevzemanje (1N2N), največ težav pa imajo s pisno prilagojenimi, a oblikoslovno in besedotvorno neprilagojenimi izrazi (1GP2N), ki jih večina tipologij ne predvideva, druge pa jih verjetno predvidevajo nenamenoma.

8 Možnosti za nadaljnje raziskovanje

Predstavljena tipologija lahko služi kot metodološka osnova za nadaljnje raziskave in pri oblikovanju normativnih priporočil. Odpira nove raziskovalne niše, ki v slovenskem prostoru še niso bile raziskane. Veliko različnih priročnikov se je ukvarjalo s prvo razsežnostjo, prilagajanjem tujejezičnega dela iz jezika dajalca (tudi trenutno veljavni *Slovenski pravopis* 2001 in predlog *Pravopisa 8.0* navajata sistemska pravila za pisno prilagoditev (prečrkovanje) in glasovno prilagoditev slovenščini). Manj raziskav in priročnikov pa se je sistematično ukvarjalo z drugo razsežnostjo, kako tujejezični del prilagodimo s tem, da mu dodamo prvine slovenskega jezika. Poleg slednjega so slabše opisani tudi pojavi na morfemskih mejah med izvirnim tujejezičnim delom in oblikoslovnimi ali besedotvornimi morfemi slovenskega jezika. Model drTIP je uporaben tudi za analizo v korpusnem jezikoslovju, saj lahko za vsak tujejezični izraz ob poznavanju pravil za prečrkovanje in glasovno prilagajanje teoretično odkrijemo vse mogoče oblike izraženega prevzemanja, ki jih nato lahko poiščemo v korpusu.

Omogoča tudi možnosti za boljši prikaz normativnih priporočil. Eno od teh bi lahko bilo, da je npr. izraz smiselno prevzeti v vseh delih – morfemih ali besedah – ali pa v nobenem. S tem se izognemo prilagojeno-neprilagojenim »mešankam«, kot so *lactobacil*, *hemophilus influence*, *haemofilus influence*, *haemofilus influence*, *esofagus*, *ezophagus*, *pneumotoraks*, *bypas*, ki jih izkazuje pregled korpusov. Zdaj veljavni *Slovenski pravopis* 2001 ali *Pravopis 8.0* tega sicer ne odsvetujeta, a verjetno, ker tega ne predvidevata, in ne, ker bi bila taka raba zaželena. Poleg tega se zdi ohranjanje izrazne podobe jezika dajalca in hkratno oblikoslovno prevzemanje manj zaželeno – ko npr. tudi oblikoslovno prevzamemo besedo *insulin* in jo v jeziku že sklanjamo, je smiselno, da jo pred tem tudi pisno prilagodimo (*inzulinski* (1GP2OB) in ne *insulinski* (1G2OB)). Čeprav predlog *Pravopisa 8.0* za razliko od drugih tipologij predvideva tudi prevzemanje delov besed, morfemov, kot primere navede le predpone, ki se v tujem jeziku ne razlikujejo v izgovoru ali zapisu, in se s tem izogne soočenju s pisno ali glasovno prilagoditvijo morfemov. Možnost, ki jo tako izpusti je, da bi priporočil, da pri besedotvornem postopku v slovenščini uporabimo pisno in glasovno prilagojene tujejezične morfeme (npr. *knjigofil* in ne *knjigophil*). Priporočilo je sicer morda izpuščeno, ker imajo pisci s tem nekoliko manj težav. Zanimivo bi bilo ovrednotiti tudi uporabnost modela v pedagoške namene, saj se je pri izobraževanju urednikov *Medicinskih razgledov* izkazal kot bolj uporaben od trenutne delitve prevzetih besed v *Slovenskem pravopisu* 2001. Ker temelji na

sistematični in grafični osnovi, bi bil lahko bolj razumljiv in lažje zapomnljiv tako v visokošolskem kot srednješolskem izobraževanju. Poleg načinov prevzemanja v slovenski jezik ponuja tudi možnosti za uporabo usvojenega znanja o glasoslovju in besedotvorju pri analizi prevzetega izraza.

Model drTIP je sicer izdelan na podlagi sinhronnega pogleda na jezik, a bi bil koristen tudi pri diahroni analizi procesa prevzemanja tujejezičnih sestavin (morfemov, besed in besednih zvez) v slovenščino. Smeri prilagajanja slovenskemu jeziku v drTIP namreč lahko sledimo od zgoraj navzdol in od leve proti desni (gl. shemo 1). Ta diagonala od zgornjega levega polja do spodnjega desnega polja nam lahko pomaga pri oceni stopnje prilagojenosti slovenskemu jeziku, prehodi med polji v tej smeri pa so skladni tudi s procesom prevzemanja, ki ga opisuje L. Bokal (1998: 149–150).

9 Zaključek

Med avtorji, ki so se ukvarjali s prevzemanjem, obstajajo velike terminološke razlike, in sicer tako na ravni termina kot na ravni pojma. Model drTIP predvideva vse možnosti, ki jih vključujejo predhodne tipologije, poleg tega pa kategorije prevzetih morfemov, besed in stalnih besednih zvez natančneje razmeji. Omogoča tudi terminološko poenotenje izraženega prevzemanja z natančnejšim zapisom (npr. 1N2N za citatnost). Služi lahko kot metodološka osnova za nadaljnje raziskovanje prevzemanja v slovenski jezik ali kot pedagoški pripomoček pri pregledu jezikovnih možnosti ob prevzemanju v slovenski jezik. Ob analizi smo prikazali tudi uporabnost modela za oblikovanje normativnih priporočil, ki jih eksplicitno ne obravnava še noben od novejših obstoječih pravopisnih priročnikov. Eno od teh bi npr. lahko bilo, da je izraz smiselno prevzeti v vseh delih – morfemih ali besedah – ali pa v nobenem. S tem bi se izognili zapisom, kot sta *haemofilus influence* ali pa *hemophilus influence*. Obenem bi bilo smiselno, da besedotvorno prilagojene izraze vedno tudi pisno prilagodimo (*insulinski* v *inzulinski*).¹¹ Pri oblikovanju terminologije imajo sicer zelo pomembno vlogo uredniki znanstvenih in strokovnih revij, ki take zapise že »preganjajo«, a za to do zdaj še ni bilo bolj izoblikovane normativne podlage. Obenem je verjetno, da se nekateri termini ne bodo nikoli prilagodili slovenskemu jeziku – terminološko načelo ustaljenosti ima namreč prednost pred terminološkim načelom jezikovnosistemske ustreznosti. Ker termine prevzemamo hitro, pogosto pa je prva različica termina prevzeta prav z izraženim prevzemanjem, je pričakovano, da se bodo nekateri termini ustalili z implicitnim terminološkim dogovorom in brez razmisleka o njihovi jezikovni ustreznosti. Če se je namreč v stroki že ustalil jezikovnosistemske manj ustrezen

¹¹ Kot omenjeno, predlog *Pravopisa 8.0* to možnost posredno odsvetuje le pri posebnostih: »včasih v tem procesu nastajajo tudi neustaljene vmesne oblike oziroma tvorjenke, ki niso priporočene, npr. pizzerija namesto picerija«, a take izraze terminološko opredeli kot »vmesne oblike«, kar je morda manj ustrezno. Poleg tega sicer *picerijo* obravnava kot tvorjenko, čeprav je verjetno nastala pod vplivom italijanščine in angleščine (izraženo prevzeto iz it. *pizzeria* → *picerija* oziroma tvorjeno po tujem vzoru, ne pa npr. *pica* → *picarna* kot *pek* → *pekarna* ali *mleko* → *mlekarna*).

termin, je verjetnost, da se bo ta spremenil, manjša. Edino možnost za spremembo pri takih poimenovanjih tako najverjetneje predstavlja oblikovanje eksplicitnega terminološkega dogovora, ki bi ga poleg samih avtorjev upoštevali tudi uredniki in lektorji znanstvenih revij. Slednji imajo lahko pomembnejšo vlogo pri prvi omembi termina v znanstvenih besedilih, zato je nujno, da jim je na voljo jezikoslovno znanje, ki ga lahko uporabijo za oblikovanje jezikovnih in uredniških odločitev.

Vira

Arhiv revije *Medicinski razgledi*. <https://medrazgl.si/arhiv-stevilk/>. (Dostop 18. 12. 2023).

Arhiv revije *Zdravniški vestnik*. <https://vestnik.szd.si/index.php/ZdravVest/issue/archive>. (Dostop 17. 12. 2023).

Literatura

Blanc, B. in Isliker, H., 1961: Isolation and characterization of the red siderophilic protein from maternal milk: Lactotransferrin. *Bulletin De La Societe De Chimie Biologique* 43. 929–943.

Bokal, Ljudmila, 1998: Tipologija novih besed (ob primeru avtomobilskega izraza). Humar, Marjeta (ur.): *Slovensko naravoslovno-tehnično izrazje*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Sekcija za terminološke slovarje, Založba ZRC. 147–163.

Dragar, Katja, 2007: Konceptualizacija tujega v slovenskih pravopisih. Orel, Irena (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika*. Obdobja 24. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete v Ljubljani. 739–750. <https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-24/>. (Dostop 18. 12. 2023.)

Jurša Potocco, Barbara in Plevnik, Matej, 2023: Najpogostejši termini s pridevnikom telesni v slovenski kineziološki terminologiji in njihovi angleški ustrezniki. *Slovenski jezik* 15. 107–129. DOI: <https://doi.org/10.3986/15.1.06>.

Logar, Nataša, 2001: Elektrotehniška terminologija glede na izvorni jezik. *Jezik in slovstvo* 47/1–2. 41–52. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-BNMEAC9H>. (Dostop 18. 12. 2023.)

Logar, Nataša, 2005: Norma v slovarju sodobne slovenščine: zloženke in kratice. *Družboslovne razprave* 21/48. 211–225. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-9YKD5R09>. (Dostop 18. 12. 2023.)

Pogačnik, Aleš, 2003: Prevzemanje besed v slovenščini. *Jezik in slovstvo* 48/6. 25–48. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-UGPX5X9O>. (Dostop 18. 12. 2023.)

Pravopis 8.0: Pravila novega slovenskega pravopisa za javno razpravo. <https://pravopis8.fran.si/>. (Dostop 18. 12. 2023.)

Snoj, Marko, 2006: O tujkah in izposojenkah v slovenskem jeziku. *Slavistična revija* 54/1. 343–349. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-IPD1MSIW>. (Dostop 18. 12. 2023.)

Škrabec, Stanislav, 1994: Opazke III. Toporišič, Jože (ur.): *Jezikoslovna dela 1: ponatis platnic časopisa Cvetje z vertov sv. Frančiška, 1880–1890*. Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica. 123–124.

Tonin, Gašper, 2021: *Medicinska terminologija: Terminotvorni postopki in kratice*. Diplomski naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.

Tonin, Gašper, 2022: Medicinska terminologija in terminotvorje. *Medicinski razgledi* 61/ supplement 1. 47–62. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-L74H66RT>. (Dostop 18. 12. 2023.)

Tonin, Gašper, 2023: Od pojma do termina, definicije in meril: Pomen terminologije za proučevanje in raziskovanje mišice. Rotovnik Kozjek, Nada in Tonin, Gašper (ur.): *Mišica v zdravju in bolezni*. Ljubljana: Medicinski razgledi in Slovensko združenje za klinično prehrano. 39–52. <https://medrazgl.si/arhiv/Misica-book-of-abstracts-2023-2.pdf>. (Dostop 18. 12. 2023.)

Toporišič, Jože idr. (ur.), 2001: *Slovenski pravopis: Pravila*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Vidovič Muha, Ada, 2007: Izrazno-pomenska tipologija poimenovanj. *Slavistična revija* 55/1–2. 399–408. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-K78E882R>. (Dostop 18. 12. 2023.)

Vidovič Muha, Ada, 2013: *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. Druga, dopolnjena izdaja. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. DOI: <https://doi.org/10.4312/9789610604976>.

Vintar, Špela, 2008: *Terminologija: terminološka veda in računalniško podprta terminografija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za prevajalstvo. DOI: <https://doi.org/10.4312/9789612379889>.

Žagar Karer, Mojca in Ledinek, Nina, 2021: Med terminologijo in splošno leksiko: determinologizacija in z njo povezane slovaropisne ter uporabniške dileme. *Slovenski jezik* 13. 41–60. DOI: <https://doi.org/10.3986/sjsls.13.1.03>.

Žagar Karer, Mojca, 2018: Upoštevanje terminoloških načel v terminografski praksi. *Slavistična revija* 66/2. 235–249. DOI: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-1CSJ34S8>.